

T.C.
Çevre ve Orman Bakanlığı
Büyük Endüstriyel Kazalar İçin
Acil Durum Planı (Genelge)

GENELGE KİMLİK BİLGİLERİ

GENELGENİN ADI Büyük Endüstriyel Kazalar İçin Acil Durum Planı

YÜRÜTÜCÜSÜ BİRİM Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü- Kimyasallar Dairesi Başkanlığı

YASAL DAYANAĞI Çevre Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkındaki 443 Sayılı K.H.K.nin 9 uncu Maddesinin (e) bendinde ÇKÖK Genel Müdürlüğü'nün (şu anda Çevre Yönetimi Genel Müdürlüğü) görevlerinden biri olarak belirtilen "Gerekli durumlarda çevre kirliliğinin önlenmesi ile ilgili her türlü tedbirleri almak, acil hallerde planları yapmak, konu ile ilgili kurum ve kuruluşlarla koordineli çalışma yaparak derhal müdahale etmek "

GENELGENİN HAZIRLANMASINDA YARARLANILAN KAYNAKLAR

Yukarıdaki yasal dayanaktan hareketle birimizce **Avrupa Topluluğu'nun SEVESO I Direktifi, 82/501/EEC Sayılı ve 24 Haziran 1982 tarihli büyük endüstriyel faaliyetlerin büyük kaza riskleri ile ilgili konsey direktifi, AEK Endüstriyel Kazaların Sınırötesi Etkileri Sözleşmesi, Birleşmiş Milletler Çevre Programı(UNEP)/(APELL) "Bölgesel Düzeyde Acil Durumlar İçin Hazırlıklı Olma" adlı el kitabı dökümanları temel alınarak "Büyük Endüstriyel Kazalar İçin Yerel Acil Durum Planı" Genelgesi** hazırlanmıştır.

BAŞLAMA TARİHİ (SURESİ) "Büyük Endüstriyel Kazalar İçin Yerel Acil Durum Planı", planda yer alan acil durum kriterleri çerçevesinde, il bazında planların hazırlanması ve gerektiğinde uygulanması amacıyla alt yapının hazır bulundurulması hususunda gereğinin yapılması için Bakanlığımızca hazırlanan adı geçen **Genelge 11/1/1996 tarihinde İçişleri Bakanlığı'na, 29/8/1996 tarihinde ise uygulanması amacıyla Valiliklere gönderilmiştir.**

UYGULAMA ALANI Genelge de adı geçen tesislere sahip her İl ve bölge düzeyinde ve tehlikeli maddelerle iştigal eden ve/veya depolayan sabit tesislerde Ancak başlangıç olarak Proje kapsamı içinde sanayi yoğunluğunun fazla olduğu bölgelerdeki beş tane ilimiz seçilmiştir.Bunlar Ankara, Gaziantep, İstanbul, İzmir ve İzmit'tir.

GENELGENİN AMAÇ VE HEDEFLERİ GENELGENİN AMACI (GENEL): Çevre ve toplum sağlığını olumsuz yönde etkileyebilecek düzeyde kaza riski taşıyan sabit üretim yapan tesislerle depola yapan tesislerde meydana gelebilecek acil durum halleri için gerekli ön tedbirler ile ilgili kurum ve kuruluşlarla koordinasyonu sağlayarak kaza dönemi ve sonrası zararı en az düzeyde tutacak tedbirlerin alınmasını sağlamaktır.

GENELGENİN HEDEFİ □ Büyük endüstriyel kazaların önlenmesine ilişkin bir sistem kurulması, Kazalar hakkındaki bilgilerin elde edilmesi, değişimi ve yayımlanması için prosedürler oluşturulması, Tesis içi ve tesis dışı acil durum planlarının düzenli olarak değerlendirilmesinin, revize edilmesinin ve gerektiği durumlarda yenilenmesinin ve kaza yönetimi ile ilgili olarak halkın bilgilendirilmesinin sağlanması ve bunlara bağlı olarak kazalara hazırlıklı olunması, kazalara anında müdahale edilebilmesi, kazaların çevre ve insan sağlığına olan etkilerinin en aza indirilmesi ve bu amaçla hazırlanan acil durum planlarının ait olduğu kurumlarca uygulamaya hazırlık açısından tatbikatlarla değerlendirilmesi ve karşılaşılan uygunsuzlukların giderilmesinin sağlanması,

□ Bakanlığımızca hazırlanan çerçeve nitelikteki “**Büyük Endüstriyel Kazalar İçin Yerel Acil Durum Planı**”nda yer alan ve detaylı olarak belirtilen acil durum kriterleri çerçevesinde kullanılacak olan $q1/Q1 + q2/Q2 + \dots + qn/Qn > 1$ formülüne göre yapılacak hesaplamalarla büyük kaza riski taşıyan yeni sabit tesisleri tespit edilmesinde iş yükü azalacak ve doğru tespitlerin yapılması sağlanacaktır.

Yukarıda anılan formül, bir tesiste birden fazla tehlikeli madde var ve bu maddelerin miktarları Genelge de belirtilen eşik değerlerin altında bulunması halinde, bu durumdaki tesislerin kullandıkları ve/veya bulundurdukları tehlikeli madde miktarları bakımından Genelge de belirtilen eşik değerleri kapsamına girip girmediğinin belirlenmesi için kullanılır.

KISA VADEDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Bu güne kadar 33 İl tarafından hazırlanan Yerel Acil Durum Planları Bakanlığımıza ulaşmıştır. 11 il büyük endüstriyel kazaya neden olabilecek (Genelge kapsamına giren) tesislerin il sınırları dahilinde bulunmadığı gerekçesiyle acil durum planı hazırlamaya gerek bulunmadığını belirtmişlerdir (**Kastamonu, Nevşehir, Gümüşhane, Burdur, Kırşehir, Sinop, Osmaniye, Kilis, Giresun, Amasya, Ordu**). İllerdeki tehlikeli tesislerin bulundurdukları kimyasal madde ve miktarlarını net olarak saptamak ve ülke genelinde tehlikeli ve diğer kimyasal maddelerin envanterini belirlemeye temel teşkil etmek üzere “**Müessese Bilgi Formu**” geliştirilerek Valiliklere gönderilmiştir.(Ocak 1999). 22 İlden 17’si bu Müessese Bilgi Formunda istenilen bilgilerle formu doldurarak Bakanlığımıza iletmışlerdir(**Kocaeli,Erzurum, İzmir, Trabzon, Samsun, Eskişehir, Şanlıurfa, Tekirdağ, Konya, Hatay, Diyarbakır, Malatya, Denizli, Manisa, Zonguldak, Aydın, Balıkesir**).

ORTA VADEDE YAPILAN ÇALIŞMALAR

Ancak formlardaki bilgilerin doğruluğunun tespiti ve Genelgenin uygulanmasında ortaya çıkan yanlış anlamalar nedeniyle meydana gelen zorlukların aşılması, uygulamayı daha anlaşılır ve kolaylaştırıcı yapmak için yerinde çalışmaların yapılması gereği ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla deprem felaketi öncesinde endüstriyel tesisler bakımından yoğun olması ve bu nedenle hava, toprak ve su kirlenici unsurlar ve bu tesislerde ortaya çıkan çeşitli atıklar açısından hassas bölge kabul edilerek bu durumu nedeniyle İzmir İli, tehlikeli tesisler sayısı ve kullandıkları tehlikeli kimyasal madde miktarlarıyla birlikte, yerinde yapılan inceleme sonucunda netleştirilmiştir.

Bu süreç içerisinde yapılan örnek bir çalışma için Bakanlığımızca hazırlanan çerçeve nitelikteki “Büyük Endüstriyel Kazalar İçin Yerel Acil Durum Planı” kapsamında yer alan üretim tesisinde kullanılan proses ve depolanan tehlikeli kimyasal madde eşik değerleri kriterleri çerçevesinde **İzmir İli sınırları içinde faaliyet gösteren 25 tesisin yerinde incelenmesi yapılmıştır.**Yapılan bu inceleme sonucunda bunlardan yalnızca 14 tesisin Genelge belirtilen tehlikelilik şartlarını taşıması nedeniyle kapsama giren bu tesislerin Genelge de belirtilen bilgilere göre “**Tesis içi Acil Durum Planı**” hazırlaması gerektiği anlaşılmıştır. Yukarıda bahsedilen bu tesislerin isimleri aşağıda verilmektedir.

- 1- **TOTALGAZ, TÜPGAZ**
- 2- **DYO SENTETİK; SELÜLOZİK BOYA ve VERNİK FABRİKALARI A.Ş.**
- 3- **İPRAGAZ**
- 4- **EGE SERAMİK**
- 5- **EKOTEN**
- 6- **OCAKGAZ A.Ş.(Aliğa)**
- 7- **BİZİMGAZ, DOĞUGAZ**
- 8- **ÇUKUROVA ÇELİK ENDÜSTRİSİ A.Ş.**
- 9- **TÜPRAŞ İZMİR RAFİNERİSİ MÜDÜRLÜĞÜ**
- 10- **EGE GÜBRE SANAYİİ A.Ş.**
- 11- **TOTAL OİL TÜRKİYE A.Ş.**
- 12- **HABAŞ A.Ş.(Aliğa)**
- 13- **TAMSA SERAMİK A.Ş.(Torbalı)**
- 14- **PETROL OFİSİ A.Ş.**

UZUN VADEDE BU KONU İLE İLGİLİYAPILAN ÇALIŞMALAR

Ülke çapındaki 81 Çevre İl Müdürlüklerimiz vasıtasıyla tehlikeli kimyasal madde kullanan, üreten ve stoklayan tesislerce doldurulan Müessese Bilgi Formları (Bundan böyle Çevre Denetimi Yönetmeliği içinde yer alacaktır) kullanılarak İl Müdürlüklerimizin Yerel Acil Durum Planlarını tetkik etmeleri ve güncelleştirmeleri çalışmaları bu Genelge ile başlatılmış ve devam etmektedir.

1997 Kırıkkale M.K.E. Mühimmat Deposu kazası ile Tuzla Tersaneleri yangını ve Ağustos 1999 deprem felaketiyle İzmit Tüpraş Rafinerisi, Yalova Aksa vb. tesislerde oluşan büyük endüstriyel kazaların meydana getirdiği çevresel etkiler ile can ve mal kaybı Ülkemizin derin yarası olmuştur. İşte bu ve benzeri afet ve/veya kazaların meydana gelmesi durumunda verebilecekleri insan, çevre ve toplum sağlığı zararları yanında canın yongası olan mala gelebilecek zararları da en aza indirmek ve kazalarla ilgili çeşitli senaryolar hazırlayarak kazalar ve afetlere hazırlıklı olmak ihtiyacı yerine getirmek için Çevre ve Orman Bakanlığı'na bağlı bir **ACİL DURUM MERKEZİ** adı altında bir Kurumun oluşturulması ile ilgili gereklilik acil ihtiyaç duyulan durum haline gelmiştir. Bu gereksinimi yerine getirmek için Bakanlığımızca aşağıda verilen projeler gerçekleştirilmiştir.

ACİL DURUM MERKEZİ ETÜD PROJESİ

Bakanlığımızca yukarıda konu edilen ihtiyaçlarla ilgili olarak öncelikle **2000 yılında Acil Durum Merkezi Etüd Projesi başlatılmış ve 31 Ekim 2001 yılında sona ermiştir.** Bu proje kapsamı içinde “Çevre Acil Durum Merkezinin Görevleri ve Acil Durumlarda Müdahale Esaslarına Dair Yönetmelik Taslağı” hazırlanmış ancak bir türlü uygulamaya geçirilememiştir. Bu proje kapsamı içinde ayrıca ülke genelinde Genelge de belirtilen şartları taşıyan tesislerin sayısal, kullandıkları, ürettikleri ve depoladıkları kimyasal maddelerin envanterinin çıkarılması amaçlanmıştır.

AFETLERE İLİŞKİN ÇEVRESEL EYLEM PLANI (MARMARA BÖLGESİ) ETÜD PROJESİ

İkinci olarak 2001 yılı yatırım programında 1 yıllık proje olarak **Afetlere İlişkin Çevresel Eylem Planı(Marmara Bölgesi) Etüd Projesi, Devlet ihale Kanunu'nun 71 inci maddesine göre ODTÜ'ne verilmiştir. Proje, 27 Aralık 2001 tarihinde tamamlanmıştır.**

Proje ile, birinci derecede deprem kuşağında yerleşik Marmara Bölgesinde yaşanabilecek doğal afetlere karşı hazırlıklı olunması ve olası bir afet sonrası uygulanmaya yönelik acil eylem planları içerir Çevresel Eylem Planları taslak olarak hazırlanmıştır.

PLANLANAN ÇALIŞMALAR

Ülkemizin en önemli ihtiyaçlarından biri haline gelen **Acil Durum Merkezi** adı altında bir yapılanmanın oluşturulması amacıyla 2002 yılında başlatılması düşünülen Proje için, Proje karakteristiği Etüd'den Makine/Teçhizat olarak, 26.02.2002 tarih ve M-121 sayılı “Bakan Onayı” ile değiştirilmiştir. Bu değişiklik 27.02.2002 tarih ve 525 sayılı yazı ile Devlet Planlama Teşkilat'ına(DPT) bildirilmiştir.Ancak DPT ekonomik nedenlerle ve proje kısıtlamaları nedenleriyle bu Proje için gerekli olan değerın çok altında bir fon teklif ettiği için yapılamamıştır.(2002 için).

LİFE PROJESİ

Bu kapsamda yapılan Projelerden üçüncüsü 2004-2006 yılları arasında gerçekleştirilmiştir.

Pojenin adı: LIFE programı kapsamında “Türkiye’de SevesoII Direktifinin Uygulanması” isimli proje

Yürütücü Birim: Çevre Yönetimi Gn. Md.-Kimyasallar Yönetimi Dairesi Başkanlığı

Destekleyici kurum Çevre ve Orman Bakanlığı, Ekodenge Ltd. Şti.

Başlam ve bitiş süresi: 2 Ocak 2004-1 Ocak 2006 tarihleri

Uygulama yeri:Projenin uygulama alanının oldukça geniş olması nedeni ile tüm tehlikeli tesislerin ziyaret edilmesi oldukça zor olacağı düşünülmüştür. Bu nedenle ziyaretler ülkemizin endüstriyel gelişim bakımından önde gelen bölgelerinde bulunan illerimize yapılmıştır. Bu bölgelere ait illerimiz **İzmit, İstanbul, İzmir, Ankara ve Gaziantep** olarak seçilmiştir.

Projenin amacı: Avrupa Birliği'nin 9 Aralık 1996 tarih ve 96/82/EC sayılı “Tehlikeli Maddelerle İlgili Büyük Kaza Risklerinin Kontrolüne İlişkin Konsey Direktifi'nin (Seveso II) gereksinimine karşılık verecek bir ülke mevzuatımız mevcut değildir. Bu nedenle LIFE Programı kapsamında Bakanlığımız ve Avrupa Birliği katılımları ile, 2 Ocak 2004 - 1 Ocak 2006 tarihleri arasında “Türkiye’de Seveso II Direktifinin Uygulanması” isimli bir proje çalışması yapılacaktır. Proje ile, Seveso II Direktifi'nin mevzuatımıza uyumu, kazandırılması ve bu alanda ülkemiz mevzuatında bulunan yasal boşluğun doldurulması için yeni bir Yönetmeliğin hazırlanması ve uygulamaya yönelik çalışmaların başlatılması amaçlanmaktadır.

Endüstriyel faaliyetlerden kaynaklanan büyük endüstriyel kazaların önlenmesi, kazalara karşı hazırlıklı olunması, kazanın gerçekleşmesi durumunda müdahale ve bu alanda uluslar arası işbirliğinin sağlanması amacıyla

REFERANS YÖNERGELER

- o SEVESO I Yönergesi (82/501/EEC)
- o (Council Resolution) “Endüstriyel Yerleşimin Planlaması, 16 Ekim 1989
- o (Council Resolution) 1 Şubat 1993’de Konsey tarafından daha iyi risk ve kaza yönetimi konusunda
- o 17 Mart 1992’de Helsinki’de imzalanan “Endüstriyel Kazaların Sınırlar Ötesi Etkileri Konvansiyonu”
- o 96 /82/EC SEVESO II yönergesi
- o 2003/105/ EC, SEVESO yönergesinde değişiklik yapan yönerge
- o Tehlikeli müstahzarlar (tarım ilaçlarının) sınıflandırılmasına, ambalajlanmasına ve etiketlenmesine ilişkin Üye Devletlerin yasa, yönetmelik ve idari şartlarının uyumlaştırılmasına dair 67/548/EEC sayılı ve 27 Haziran 1967 tarihli Konsey Yönergesi

İLGİLİ YÖNERGELER

- o 7 Haziran 1988 tarihli 88/379/EEC sayılı Üye Devletler’in tehlikeli müstahzarların sınıflandırılması, ambalajlanması ve etiketlenmesine ilişkin kanunlarının, yönetmeliklerinin ve idari hükümlerinin uyumlaştırılması hakkındaki Konsey Yönergesi 26 Haziran 1978 tarihli 78/631/EEC sayılı Üye Devletler’in tehlikeli müstahzarların (pestisitlerin) sınıflandırılması, ambalajlanması ve etiketlenmesine ilişkin kanunlarının, yönetmeliklerinin ve idari hükümlerinin uyumlaştırılması hakkındaki Konsey Yönergesi,
- o 31 Mayıs 1999 tarihli 1999/45/EC sayılı Üye Devletler’in tehlikeli müstahzarların (pestisitlerin) sınıflandırılması, ambalajlanması ve etiketlenmesine ilişkin kanunlarının, yönetmeliklerinin ve idari hükümlerinin uyumlaştırılması hakkındaki Konsey Yönergesi,
- o 30 Eylül 1957 tarihli tehlikeli malların karayoluyla uluslar arası taşınması hakkındaki Avrupa Anlaşması,
- o 21 Kasım 1994 tarihli 94/55/EC sayılı Üye Devletlerin tehlikeli malların karayollarıyla taşınmasına ilişkin kanunlarının uyumlaştırılması hakkındaki Konsey Yönergesi,
- o 24 Eylül 1996 tarihli 96/61/EC sayılı Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol hakkındaki Konsey Yönergesi,
- o 23 Aralık 1991 tarihli 91/692/EEC çevreye ilişkin bazı yönergelerin uygulanmasına ilişkin raporları standardize ve rasyonalize eden Konsey,
- o 12 Haziran 1989 tarihli 89/391/EEC sayılı çalışanların iş güvenliklerinin ve sağlıklarının iyileştirilmesini teşvik edici önlemlere ilişkin Konsey Yönergesi,

- o 85/337/EEC sayılı bazı kamu ve özel sektör projelerinin çevreye etkisinin değerlendirilmesine ilişkin Konsey Yönergesi'nde değişiklik yapan 3 Mart 1997 tarihli 97/11/EC sayılı Konsey Yönergesi (Çevresel Etki Değerlendirmesi),
- o 7 Haziran 1990 tarihli 90/313/EEC sayılı çevresel bilgiye erişim özgürlüğü hakkındaki Konsey Yönergesi,
- o 23 Ekim 2000 tarihli 2000/60/EC sayılı su politikası alanında Topluluk faaliyetleri için bir çerçeve oluşturan Avrupa Parlamentosu ve Konsey Yönergesi,